

Archeozoöloog Hijke Buitenhuis

“De studie van botmateriaal vertelt over de relatie tussen mens en dier”

Naam: Hijke Buitenhuis

Leeftijd: 57

Functie: senior specialist archeozoölogie en senior prospectoloog bij het ARC (Archeological Research & Consultancy)

Wat vind u interessant aan botmateriaal?

Botmateriaal vertelt ons niet alleen iets over de dieren die vroeger hebben rondgelopen, maar ook over de relatie tussen mens en dier. Deze combinatie maakt de studie van botmateriaal voor mij erg boeiend.

Wat houdt botonderzoek in en met welk doel wordt botmateriaal onderzocht?

Je onderzoekt de dierlijke resten van een opgraving. Je gaat kijken wat de mensen met de dierlijke resten hebben gedaan en waar de mens het dier voor heeft gebruikt en gehouden. Dieren zijn primair gebruikt als voedselbron, maar werden ook gehouden voor hun trekkracht (voor ploegen), hun melk en hun wol. Ook kan het botmateriaal iets zeggen over het milieu. Bepaalde diersoorten leven in een droge omgeving, terwijl andere dieren juist weer in een natte omgeving leven.

Er zijn in De Vergulde Hand botresten gevonden die verbrand zijn. Waar diende dit voor?

Vroeger werd bij de slacht het bot en het vlees niet gescheiden. Men gooide het vlees met bot en al in de kookpot. Bot dat binnen een omhulsel van vlees zit, verbrandt niet. Het verbrande botmateriaal van De Vergulde Hand is zodanig verbrand dat we kunnen zeggen dat het in het vuur is geworpen zonder het vlees er omheen. De botten waren voornamelijk van runderen afkomstig. Hiervan zijn alleen kleine fragmenten gevonden, maximaal een paar cm groot. We denken dat het botmateriaal is stukgeslagen en vervolgens in het vuur is geworpen als brandstof. Bot zit namelijk vol vet en olie en dat brandt heel goed. Er is nog wel enige discussie over deze hypothese, aangezien er in Vlaardingen destijds genoeg brandstof was. Maar we weten dat er op andere locaties ook botmateriaal als brandstof gebruikt is.

Op De Vergulde Hand is een koebegraving gevonden. Kunt u hier iets meer over vertellen?

De begraving is voorlopig gedateerd op het begin van de 2^e eeuw na Chr. Het skelet is compleet, alleen aangetast door het veen. Het dier is gevonden in een kuil en we gaan er van uit dat het een rituele slachting of begrafenis was. De koe was van een groot formaat en daardoor weten we dat het dier niet vóór de Romeinse Tijd gedateerd kan worden. De Romeinen hadden namelijk een fokmethode naar Nederland gebracht, die het mogelijk maakte grotere koeien te fokken. De koe had grote horens, waarvan het hoornmateriaal zelf nog intact is gebleven. Normaal vergaat dit materiaal dus dit is een bijzondere vondst. Het feit dat het in dit geval nog intact is gebleven zou samen kunnen hangen met de natte omgeving.

Heeft u zelf nog een specialisatie?

Ik heb de eerste 20 jaar van mijn carrière onderzoek gedaan naar de beginselen van veeteelt, de overgang van jagen en verzamelen naar het boerenbestaan, in Cappadocië, een gebied in Turkije. De periode betreft het 10e tot het 6e millennium voor Chr., waarbij het onderzoek gericht is op het onderscheid tussen schapen en geiten en de tamme en wilde varianten daarvan, om te zien welke het eerste gehouden werden en hoe deze zich in de loop der tijd ontwikkelden.

Wat is het oudste voorwerp dat u thuis heeft liggen?

Ik heb heel lang een pootje van een kleine krokodil uit het Krijt (de periode waarin de dinosauriërs leefden) in huis gehad. Ik heb het in mijn studententijd tijdens een geologisch onderzoek in Frankrijk gevonden. Ik heb het ten behoeve van onderzoek weer ingeleverd.

Veeteelt in het veengebied

Links: een koebegraving van De Vergulde Hand

In Archeologie Actueel 9 heeft u kunnen lezen dat de bewoners van De Vergulde Hand akkerbouw bedreven. Waarschijnlijk lagen direct naast de boerderijen akkers voor de verbouw van lijnzaad en gerst, en wellicht ook emmertarwe. Voor wat betreft de dierlijke voedingsstoffen waren er tot nu toe alleen indirecte aanwijzingen. Zo zagen we in Archeologie Actueel 15 dat het gebied waarschijnlijk platgebrand is om goede weidegrond voor het vee te creëren. In Archeologie Actueel 13 zijn de stalboxen van een Midden-IJzertijdhuis besproken. Na de eerste resultaten van het botonderzoek kunnen we nu met recht spreken van een gemengd boerenbedrijf met zowel akkerbouw als veeteelt. Onderzoeker Hijke Buitenhuis van het bedrijf ARC beschrijft welke dieren gehouden werden.

Uit het botonderzoek van Hijke blijkt dat de veeteelt van groot belang was voor de IJzertijdbewoners van De Vergulde Hand. “Wat de dieren betreft komt het beeld overeen met andere vindplaatsen in Nederland uit die tijd,” vertelt Hijke. “De IJzertijdboeren van De Vergulde Hand hielden voornamelijk runderen voor vlees en voor zuivel, en in mindere mate ook schapen (of geiten) en varkens. Paarden hielden zij als rijdier en/of trekdier, en mogelijk ook voor het vlees. Voor de ploeg en de kar gebruikten zij misschien ossen. Ook hielden zij honden.”

In De Vergulde Hand werd de belangrijkste plek ingenomen door de runderen. Het overgrote deel van het dierlijk botmateriaal was afkomstig van runderen. De dieren waren erg klein in de IJzertijd, zo'n 1 m tot 1,15 m hoog. Dit is standaard voor heel Nederland in die tijd. Vier van de zes stalboxen van de boerderij waren 1,60 tot 1,70 m breed. “Er pasten dus makkelijk twee van deze dieren in”, aldus Hijke. Twee andere boxen waren maar 1,20 m breed. In deze boxen kan een schaap of een varken gestaan hebben, of misschien een grotere stier, of een drachtige koe. Een uitzondering op het kleine formaat van de runderen is een skelet uit mogelijk de Romeinse Tijd, dat in z'n geheel is begraven in een kuil. Dit betrof een koe van 5 tot 7 jaar oud met een schofthoogte van 1,27 m.

vervolg op pag. 2